

Nog over Brabantsche persoonsnamen op *-ooi*

door JAN LINDEMANS.

Van iemand die al jaar en dag onomastisch materiaal verzamelt uit het oud archief van de Brusselsche streek zal het niemand verwonderen dat hij, evenals Dr. VAN LOEY, blijven staan is voor die eigenaardige persoonsnamen op *-ooi*, met het gevoel interessant wild opgejaagd te hebben. Zoo was ik ook begonnen deze namen op te teekenen, toen ik vernam dat Dr. V. L. er een uitvoerige lijst van samengesteld had en bereid was deze aan onze Commissie mede te deelen. Van deze lijst kan ik getuigen dat zij zeer volledig is. Ik heb er weinig of niets aan toe te voegen; het heeft geen nut andere citaten op te geven van de reeds door VAN LOEY's materiaal voldoende gestaafde voorbeelden. Ter aanvulling kan ik alleen geven:

Adeloia, echtgenoot van een Berthout, cit. in een bulle van Paus Eugenius III, anno 1147, WAUTERS, *Hist. Env. Bruxelles*, II, 162.

Avenoye: Egidius filius domine *Avenoye*, schepen van Winksele, 1270, *Hagelands Gedenkschriften*, IV, 160.

Idonoia, ook *Idenoi*, dochter van Otto Nackaert, te Tienen, 15^e eeuw, *Eigen Schoon*, XVII (1935), 355; — *Idonnoye* van Carlewijck, evenzoo te Tienen, 15^e eeuw, *ibid.* — Vgl. *Ida dicta Noya*, zuster te Orienten, dochter

van Henricus de Thenis, van St-Truiden, 1312, *Hag. Gedenkschr.*, IV, 175.

Godefridus *Conoys*, 1383-1421, kanunnik van Tienen, *Bijdragen*, IX, 364.

Coye : Lambertus filius *Coye*, Leuven 1242-1248; Wilhelmus filius domine *Coye*, Meldert (Brab.), 1266, *Hag. Gedenkschr.*, IV, 163.

Anthons en Jan *Planttenoys*, „steenbickeleren” te Brussel, 14^e-15^e eeuw, *Bijdragen*, XXIII (1923), 218, 242.

En voor de localiseering (namen reeds opgegeven door V. L.) :

Hendrik van Tervuren gen. Heren *Aernecoys*, eerste helft 14^e eeuw, *Bijdragen*, XV (1924), 709.

Joncfr. *Maroye* van Wedem, te Halle, ca. 1300; — *Maroye* Gielis wijf van Heesterdale, *Maroye* Jans Brunen wijf, enz., idem, Oudste domaniaal rentenboek van Halle, *Eigen Schoon*, XVIII (1936), 213 vlgg.

Ludovicus *Tyloy* filius *Heinrici Tyloy*, priester te Tienen, 1344; Petrus *Tiloy*, kapelaan te Tienen, 1372-1375, *Bijdragen*, IX, 357, 363.

Heinric *Willoy*, te Opwijk, ca. 1360, Oudste domaniaal rentenboek.

Petrus *Wultoy* of *Wiltoy* (te lezen waarschijnlijk *Wilcoy*, zie de lijst bij V. L.), Antwerpen, 13^e eeuw, *Bijdragen*, XVII, 259.

Van meer belang voor de studie van het problema is de vaststelling dat soortgelijke formaties ook te vinden zijn in een aangrenzende romaansche streek, nl. in Luiksch Haspengouw. Zoo treffen we aan bij JACQUES DE HEMRICOURT, *Le Miroir des Nobles de Hesbaye* (1350-1398) (1) : „Werys de Preit... out trois fis... ly tir *Henroie* ly

(1) *Œuvres de Jacques de Hemricourt*, publiées par DE BORMAN et BAYOT, t. I, *Le Miroir des Nobles de Hesbaye*, CRH, 1910.

Cuziens” (bl. 478); — „de *Henroie* le Cuzien issirent Johan *Henroie* et Henry ses freires” (bl. 480); — „Henry *Henroie* de Preit” (bl. 319); — „Johan *Henroie* del Preit” (bl. 371).

„*Hombretoiie* del Pas de Wonke” (bl. 276); — „*Hombretoie* de Wonke” (bl. 441, 450); — diezelfde persoon heet ook aldaar „*Hombiers*” (bl. 276, 427) en *Humbelet* (bl. 441, voetnota 4).

„*Counoie*” (bl. 451); — „*Counoie* VIe fis monssaignor Breton ly jovene de Warous” (bl. 456).

Het is niet moeilijk in deze namen hypocoristische vormen te zien van Henry, Hombiert, Counart.

„*Coie* de Biernaw” (bl. 209) en „*Koie*”, oom van voorgaande (bl. 210) die ook een zoon had met denzelfden naam (bl. 212), kan misschien geïdentificeerd worden, uit andere bronnen, met Colas, Colard, of iets dergelijks. — Er valt op te merken dat *Koie* hier een mansnaam is; in de vlaamsche voorbeelden boven aangehaald is *Coye* een vrouwennaam.

Il alle geval mogen deze voorbeelden volstaan om te bewijzen dat ook in een romaansche streek bij de taalgrens formaties op -oi bestaan hebben, die volstrekt hetzelfde uitzicht hebben als deze die we te Brussel, Leuven, Tienen, St-Truiden, Maastricht, dus in de dichtst bij de taalgrens gelegen dietsche steden aantreffen.

Wij hebben het vraagstuk niet verder uitgediept (b. v. niet onderzocht of zulke namen ook te Nijvel en in Waalsch Brabant te vinden zijn), omdat wij meenen dat hier de romanisten aan het woord moeten komen.

Aangezien het onmogelijk schijnt een germaansche etymologie voor het suffix -ooi op te geven, zal de meeste kans wel zijn voor een romaanschen oorsprong.

Als hypothese waag ik het de volgende verklaring voor te stellen : Er is één naam waarin de uitgang -oie volstrekt

normaal is, nl. in *Maroie*, uit Maria (vgl. *via* < *voie*). In het aangehaald werk van HEMRICOURT komt de vorm *Maroie* voortdurend voor; — ook in het domaniaal rentenboek van Halle, zooals wij boven zagen, is *Maroye* een gewone vorm geworden in het dietsch, natuurlijk overgenomen uit het waalsch. Het is mogelijk dat de uitgang *-oie* van een zeer verspreiden meisjesnaam als Maria gebruikt werd, eerst om hypocoristische vormen te maken van andere meisjesnamen: Adeloie, Alekoie, Avenoie, Ideloie, Idenoie, Odekoie, enz., en daarna ook aangewend werd bij mansnamen. In het nederlandsch taalgevoel moest dan de slot *-e* wegvallen; in het waalsch daarentegen hinderde dit (grafisch) niet. Daarom bewaart HEMRICOURT bij mansnamen de spelling *-oie*, zelfs nadrukkelijk *-oie*.

Het vormen van hypocoristica op *-oie* zou dan geheel in dezelfde lijn liggen als het aanwenden, voor een zelfde doeleinde, van het suffix *-hard* (van Gerhard, Reinhard, enz.) in namen als Pirard, Philippard, Henrard, enz. (1).

Het weze mij toegelaten nog een paar kantteekeningen te voegen bij het onomastisch problema door Dr. VAN LOEY gesteld.

Zonder twijfel behooren deze namen tot de z. g. hypocoristica, gemoedelijke namen eerst in het gezin en de naaste omgeving van de betrokken personen gebruikt, in plaats van hun plechtigen officieelen naam, en daarna door de volksgemeenschap aangenomen. Bij openbare ambtenaren wijst zulks op een zekere familiariteit in den kring van hun medeburgers en getuigt het wellicht voor

(1) In het nederlandsch diende *-hard* alleen voor 't vormen van geslachtenamen: Broeckaert, Busschaert, enz.; wat een onrechtstreeksche aanduiding is voor den waalschen oorsprong van het *-oie*verschijnsel.

de populariteit welke zij genoten. Alzoo die *Ditferdus Didelinus* of *Tytedelinus*, meier van Leuven in 1229 (1): een Ditferd die veeleer door het volk Didelin genoemd werd. Alzoo ook de Brusselsche schepen *Everwin Vulpes* of *Everwin Cambitor*, die veel meer als *Evercoy* bekend is. In de oorkonden worden vaak de twee namen naast elkaar opgegeven: *Everwinus Evercoy*, *Balduinus dictus Ballo*, *Gerardus dictus Gheroy*, *Giselbertus d. Ghiloy*, *Gossuinus d. Goloy*, *Renerus d. Renekoy*, enz.

Dit geeft ons wellicht de oplossing van het raadsel *Pipenpoy*. De oudste vertegenwoordigers van dit aanzienlijk geslacht, dat een belangrijke rol speelde in de Brusselsche geschiedenis, heeten van vader op zoon steeds Willem. Stelt men *Wilhelmus dictus Pipenpoy* naast de boven aangehaalde voorbeelden dan kan men in *Pipenpoy* een eigenaardige vervorming zien van Willemkin, ontstaan op den kindermond en, zooals dit te allen tijd geschiedt, overgenomen door moeder en het gezin. De vorm *Pipenpoy* is zoo klaarblijkend een troetelnaam dat men hem bijna voor een klassiek voorbeeld zou kunnen houden; de twee onmiskenbare kenmerken zijn er: de reduplicatie en de *p*, die practisch voor om 't even welken medeklinker kan optreden (2).

In verband hiermede kunnen we wijzen op een vrouwen-naam *Poye*, bekend in het Dendermondsche in de 14^e eeuw: „Jonckvrouw *Poye* Jan Coens wijf”, Opwijk, Domaniaal rentenboek, 14^e eeuw; deze Jan Coene was amman van Dendermonde in 1327-1334; — „domicella *Poya* uxor

(1) J. CUVELIER, *Les Institutions de la Ville de Louvain au Moyen Age*, bl. 25.

(2) Vgl. in 't Nederlandsch Pim (Willem), Panne (Frans), in 't Engelsch Peg (Meg), Polly (Molly), in 't Spaansch Pippo, enz. — Voor de eigenaardige vervormingen welke kindernamen in den huiskring kunnen ondergaan, zie VAN GINNEKEN, *Handboek der Nederlandsche Taal*, I, 325-327.

Florencii de Quercu", oorkonde van 1375, DE VLAEMINCK, *De Stad Dendermonde*, III; deze Floris de Quercu was de eigenaar van het Hof ten Eeke, te Opwijk; — „her Willem Rongman... inden name van Joncfr. Poyen van Bijgarden sire moyen", 1372, Baljuwrekennig van Dendermonde; — „van Pucyens tsKeyzers weghe", Opwijk 15^e eeuw, kerkarchief. Dit is voorzeker een vleinaam, waarin we wel het element *-oie* kunnen erkennen, alhoewel het moeilijk is te zeggen voor welken naam hij gediend heeft.

Daarnaast bestond, ook in dezelfde streek, een naam *Soye, Soykin*, en dit is zonder twijfel *Avezote* of *Avezoete*, vermits we de personen uit de oorkonden met de twee namen kennen (Opwijk, passim, 14^e-15^e eeuw) (1).

Een andere treffende aanduiding voor het hypocoristisch karakter van die *-ooinamen* is het talrijk voorkomen van namen op *-kooi* en *-looi*. Zij veronderstellen denkelijk tusschenvormen op *-kin* en *-lin*: Arnoud, Arnekin, Arnekooi; Egbert, Eggelin, Eggelooi; Dietverd, Tiedelin, Tielooi. Dan zouden *-kooi* en *-looi* op dezelfde wijze ontstaan zijn als, eenige eeuwen vroeger, *-kin* en *-lin*; *-in* zijnde een diminutiefsuffix gevoegd bij vleinamen op *-iko* en *-ilo*.

Hier kunnen we nogmaals verwijzen naar een parallelisme met waalsche namen op *-ot*, waar dikwijls ook een *c* of een *l* voor het suffix verschijnen, als een relict van een vroegeren (germaanschen) vleivorm: Piercot, Henricot, enz. naast Pierlot, Lambillot, Lancelot, en dergelijke. Het is de moeite waard Lancelot te ontleden: driemaal werd de

(1) *Avezoete* (Ave + sote) was lang niet zeldzaam in Vlaanderen en te Antwerpen in de 14^e-15^e eeuw. Andere formaties op *-sote*, te Antwerpen: Heilezote, Imzote, *Bijdragen*, XV, 517, 523. — Vgl. nog Yote (Oda), *Ibid.*, 740; te Brussel ontmoet men den vorm Juete. — In fransche oorkonden staat *Avezote* dikwijls verkort als *Sotte* (15^e eeuw). Dit *-(s)ote* werd tot nog toe, dunkt mij, niet bestudeerd.

naam in een nieuwen vleivorm gestoken, Landbertus, Lanzo, Lanzilo, Lancelot. In het romaansch zijn zulke namen lang niet zeldzaam.

In een der laatst verschenen afleveringen van *Biekorf*, XLII (1937), 71, in een studie over het woord *Marteko* door A. V., las ik dat in het tweede deel der Brugsche „Wonderbare sermoenen" van 1568, toegeschreven aan Broer Cornelis en uitgegeven te Brugge in 1578, de Lutherschen of Martinisten (aanhangers van Martin Luther) dikwijls den spotnaam *marticoyen* (apen) krijgen. Ik weet niet of van elders nog vormen op *-kooi* bekend zijn, doch het bestaan van zulken vorm, in de 16^e eeuw, is van belang voor de etymologie van *marteko*. Hij zou aanduiden dat men niet noodzakelijk zijn toevlucht tot een fransch *marticot* moet nemen om ons nederlandsch woord te verklaren.

Eindelijk wil ik nog wijzen op het belang van de latere vormen van de *-ooinamen* voor de dateering van sommige klankverschuivingen. De naam *Tieloy*, b. v., wordt ca. 1500, in 't Land van Assche, *Tielaey* geschreven, naar analogie met de plaatselijke uitspraak van woorden als *zaaien*, *maaien*. In de 18^e eeuw (misschien al vroeger?) wordt dezelfde naam, te Buggenhout en omstreken, *Tiley* gespeld; weer een hypercorrecte vorm ingegeven door de dialectische uitspraak van *ei*. — Hetzelfde geldt voor de graphie *Piepenpuys* (Brussel, 16^e eeuw) en de varianten *Soys*, *Saey*, *Suys*, *Seys*. Op dit gebied is bijna alles nog te doen. Moge deze kleine bijdrage een aansporing zijn om het historisch onderzoek van onze eigennamen en geslachtsnamen op systematische wijze ter hand te nemen.